

osnovni cilj ohraniti povezavo med župnijami in številnimi izseljenci, ki so zapustili svojo vas iz ekonomskih razlogov, ter tako prispevati k ohranjanju slovenske jezikovne in kulturne dediščine, ogrožene zaradi nenehne asimilacije in obubožane rabe. V svoji dolgi zgodovini je *Dom* doživel marsikaj. Po raznih pripetljajih je leta 1977 postal mesečnik; s sodelovanjem skupine laikov so obogatili njegovo vsebino. Takrat je bil odgovorni urednik duhovnik Ottorino Burelli, uredništvo pa je bilo v župnišču Štoblanka v občini Dreka. Leta 1982 je bila ustanovljena zadruga *Dom*; ta je prevzela glavo časopisa in njegovo upravljanje. Od leta 1983, ko je *Dom* postal petnajstdnevnik, je nenehno rasel ter se širil po celotni Benečiji, med izseljenci, pa tudi v deželi Furlaniji Julijski Krajini in Posočju. Cilje, ki so si jih zastavili ustanovitelji, *Dom* izpolnjuje in presega z izredno zanimivo vsebino, saj objavlja prispevke o različnih področjih življenja prebivalcev Kanalske doline, Rezije, Terske in Nediških dolin, od politike do športa, od dnevnih novic do poglobljenih razprav o najrazličnejših premalo raziskanih ali slabo poznanih pojavih v zgodovini in kulturi teh krajev. Članki so napisani v narečju, knjižni slovenščini ali italijanščini, tako da so dostopni vsem prebivalcem, in da tistim, ki katerega od jezikov niso vešč, olajšujejo medjezikovno prehajanje in učenje. Vse je ilustrirano, še posebej dragoceni so stari posnetki vasi in domačinov. V vsaki številki *Doma* je del vsebine posvečen izrecno etnološkim temam. Tu so poročila in članki o šegah, vaških in družinskih praznikih in dogodkih, življenjskih zgodbah in pričevanjih po-

sameznikov, ki sestavljajo pravo etnološko kroniko, ob njih pa mnogo poglobljenih prispevkov izpod peres domačih poznavalcev in raziskovalcev, ki posvečajo razprave in daljše podlistke izbranim tematikam. Naj med njimi posebej izpostavimo Boža Zuanello in Giorgia Banchiga, njuni članki in podlistki namreč sodijo v temeljno zgodovinsko in etnološko literaturo o teh krajih. Dragocena je tudi vrsta objav ljudskega pripovedništva izpod peresa pokojnega Luciana Chiabudinija – Ponediščaka, Ade Tomasetig, Adriana Qualizze-Barčanja in drugih. Lahko rečemo, da je *Dom* prava etnološka kronika, arhiv in raziskovalna ustanova, katere vrednost je toliko večja, ker v teh krajih ni etnologov, ki bi profesionalno dokumentirali, beležili in raziskovali kulturno dediščino. Da pa bi *Domov* prispevek k etnologiji Videmske pokrajine lahko polno etnološko ovrednotili, bi morali imeti pred seboj njegovo etnološko bibliografijo. To je delo, ki bi ga slovenska etnologija morala opraviti. Kot lahko preberemo tudi na spletni strani, je bilo aprila 2002 izdajanje prekinjeno, leto pozneje pa je glavo prevzela Zadruga Most, ustanovljena leta 1998, ki je časopis okrepila in poleg tega razvila zelo uspešno založniško dejavnost. Izdala je vrsto dragocenih, zanimivih in pomembnih knjig o krajevni in politični zgodovini, sakralnih spomenikih, tradicionalnih šegah in pripovedništvu, prehrani, jeziku, narečju in toponomastiki, spominih in ljubezni do domačih krajev, starih verskih besedilih, pridigah in molitvah v Benečiji, Reziji in Furlaniji.

ODSTIRANJE SLOVENSКИH KRAJEVNIH IMEN Vojnik in Vuzenica

Vojnik

Pintar (1912: 49; 1914: 462) in za njim Ramovš (1924: 248) sta ta toponim iz okolice Celja izvajala iz domnevnega občnega imena **hvojnīk*, medtem ko je Bezljaj (1961: 308) podstavo imena iskal bodisi v slovanskem antroponimu na *Vōj-* bodisi v glagolu *viti*. Bezljaj med toponimskimi paralelami za občno ime *hoja* ni navedel imena *Vojnik* niti v svojem etimološkem slovarju (1976: 199). Snaj (pri Bezljaju 2005: 336) je najprej še dopuščal povezavo toponima *Vojnik* z glagolom *vojevati*, v svojem slovarju (Snaj 2009: 464) pa se je vrnil k Pintarjevi razlagi. Za nemške zapise *Hoheneke*, *Hohenek* ipd., ki so izpričani že od leta 1165, meni, da so ljudskoetimološko prenarejeni in da predstavljajo le transpozicijo slovenskega imena **Hvojnīk* v nemško *zvenēch* ime *Hoheneck* s pomenom 'visoko brdo'.

V resnici gre za ravno obraten proces: nemško ime *Hoheneck* (od prvih zapisov se je nanašalo na nekdanji grad, sedež gospodov Vojniških) je bilo v slovenskih ustih prenarejeno in glasovno podomačeno v *Vojnik*: najprej **Onek*, **Ojnek*, **Ojnik*, nato s protezo v *Vojnik*. Glede pojavov proteze *v-* na Štajerskem prim. vodno in krajevno ime *Vogljajna* < *Oglajna* (še 1780 potok *Oglania*, vas

Oglan, 1825 vas *Vogleina*), *Volog* < *Olog*, *Vopovlje* < *Opovlje*, *Vuzenica* < *Osenica*.

Neposredno primerljivo je kočevsko krajevno ime *Ónek*, nem. *Hoheneck*, v urbarju 1574 *Honekh* (Simonič 1935: 64), 1581 *Honec*. Tudi *Vojnik* ima iz leta 1202 zapis *Onec* (Kos 1928: 11), B. Hacquet ga 1782 zapiše *Voinik*. S podobnim podomačevanjem nemških zloženih imen z elementom *-eck* 'brdo' so nastala imena *Podlehnik* za nem. *Liechtenegg* (Krempf 1845: na *Podlihtneki*), *Rifnik* za *Reicheneck*, *Žebnik* za *Sibeneg*, *Durnik* za *Durreneck*, *Vrčnek* za nem. *Schwarzeneck*. Nemci so prevedli slovensko ime *Rakovnik* v *Kretzenbach* (< *Krebzenbach*), Slovenci pa so ga pre naredili s svojim obrazilom v *Recenjāk*. Slovenci so prevzeli tudi glasovno ponemčeno ime *Dornava* < **Trnava* in *Spuhlja* < *ze Puhel* 'pri gorici'.

Iz **Hvojnīk* bi normalno pričakovali **Hojnik*, saj je za slovenski glasovni razvoj značilno ravno izpadanje *v-*ja: **hvoja* > *hoja*, **sv̥toriti* > *storiti*, **tv̥rdъ* > *trd*, *cvreti* > *creti* (nar.) itd.

Prim. *Fojke*, ime domačije pri Sv. Ožboltu, južno od Škofje Loke, z zapisi *Hoykh* 1421, *Choyky* 1441, *Choiki* 1501, ali *Hojče* v o. Ribnica, 1780 *Hoische*, 1825 *Hoitsche*, ledinsko ime *Hoiske*

* Dr. Silvo Torkar, dr. znanosti s področja jezikoslovja, mag. znanosti s področja slovenskega imenoslovja, prof. ruščine in sociologije, znanstveni sodelavec, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 4, E-naslov: silvo.torkar@zrc-sazu.si

Nive (k. o. Sv. Gregor), *Podhojni Hrib* v o. Velike Lašče, 1463 *Vnder dem Perg*, 1780 *Schellin*, Franciscejski kataster 1823 *Podhoinihrib* (k. o. Krvava Peč).

Iz **Podhojnik* je gotovo ime zas. *Pokojnik* (Mrzla Planina v o. Sevnica), 1436 *Pokojnikg*, 1527 *Pochonick* (Koropec 1988: 222), ki je obenem tudi gorsko ime. *Pokojnica* v o. Ivančna Gorica ima zapis 1460 *Pakhonitz*, 1780 *Pokoinicza*, *Pokojišče* v o. Borovnica pa 1780 *Pokoinik*. Oboje verjetno iz **Podhojnica* oz. **Podhojnik*. Izpadanje *d*-ja je v slovenskih toponimih s predlogom *pod* zelo razširjeno, prim. *Poljubinj* < **Podljubinij*, *Pokljuka* < **Podkljuka*, nar. *Pogara* < **Podgora* itd.

Snoj (2009: 317) razlaga (po Badjuri 1953) *Pokojišče* kot 'počivališče', kar je nadvse vprašljivo. Današnja oblika je z naglasom vred glede na zapis iz l. 1780 najverjetneje rezultat preosmišljenja in adaptacije, saj domnevni apelativ **pokojišče* tudi besedotvorno ni verjeten. Prehod *h* > *k* je v slovenski toponimiji pogosto izpričan, prim. *Kleviše* < **Hlevišče* (zas. vasi Tepe v o. Litija), *Kotredž* < **Hotedraž* (o. Zagorje ob Savi), *Kotlje* < **Hotlje* (o. Ravne na Koroškem).

Vuzenica

Vuzenica je naselje ob Dravi vzhodno od Dravograda, ki se v historičnih virih pojavlja od leta 1238 pa vse do 19. stol. izključno z drugače motiviranim (polimorfnim) nemškimi imenom *Saldenhofen*. Narečna oblika se glasi *Vuzntca* (sogovornik 1), vendar velika večina danes pozna le še obliko *Vúzenica* (sogovornik 2). Snaj (2009: 472) izvaja to ime iz *(v)ozenъ, to pa iz *(v)oziti 'ožiti' ali iz *(v)ozina 'ožina'. Toda redki slovenski zapisi iz prve polovice 19. stol. nam omogočajo drugačno rešitev. Schmutz (1822: 429, 431) navaja *Saldenhofen*, windisch *Ofsenitz* – *Terg* in *Ofsenitz* – *Wefs*. Krempl (1845: 169) omenja ta toponim kot *Vusenice*, v' *Vusenica*, avtorji knjige *Slovenski Štajer* (Šuman 1868: 25, 81) pa že pišejo *Vuzenica*, pri *Vuzenica*, a tudi *Vozenica* (1870: 111), ki jo najdemo še v reviji *Kres* (Navratil 1886: 276).

Zdi se, da je bistvenega pomena prav slovenski zapis imena iz leta 1822. V njem je mogoče prepoznati apelativ *osenica*, kar je staro poimenovanje rastline *Medicago lupulina* ali *hmeljna metlika* (Praprotnik 2007: 48) oz. *hmeljna meteljka* (Trpin in Vreš 1995: 61), bolj znane pod imenom *lucerna* (SSKJ 1975: 648), rus. *люцерна хмелевидная*. Zemljepisna imena so pač nastajala tudi iz imen manjših rastlin, prim. toponime *Čeplez*, *Kopriva*, *Metlika*, *Bršljin*, *Čimerno*.

Verjetna rekonstrukcija za toponim *Vuzenica* je zato *(v)osēnica, kar je enako rekonstrukciji za zoonim *gosenica* oz. fitonim *osenica*. *(v)osēnica je posamostaljeni pridevnik *osēnъ 'kosmat, dlakav', izpeljan iz psl. *(v)osъ 'dlaka', prim. polj. *wąs*, rus. *yc* 'brk' (Borys 2005: 158).

Razvoj je torej potekal po stopnjah: *Osenica* > *Vosenica* > *Vusenice* > *Vusnice* > *Vuznice* oz. *Vuznica* > *Vuzenica* > *Vúzenica*. Glede proteze *v*- na Štajerskem gl. toponim *Vojnik*.

Zvenečnostna premena *s* > *z* je v slovenski toponimiji večkrat izpričana, ne samo ob zvočniku *r* (*Porezen* < *Porzen* < **Podvresen*, *Modrzele* < **Motore sele*), pač pa tudi ob zvočnikih *m* in *n* (*Kozmerice* < *Kosmerice* < **Gostmirica*). Sem se uvršča tudi *Vuzenica*. Podobno zvenečnostno prememo zasledimo tudi v nar. apelativu *guoznca* 'gosenica' v Zafoštu pri Slovenski Bistrici (gradivo za Slovenski lingvistični atlas, v zvezku, hrani dialekt-

ološka sekcija Inštituta za slovenski jezik F. Ramovša; za posredovani podatek se zahvaljujem kolegici M. Furlan).

Literatura

- BADJURA, Rudolf: *Ljudska geografija: Terensko izrazoslovje*. Ljubljana: DZS, 1953.
- BEZLAJ, France: *Slovenska vodna imena I-II*. Ljubljana: SAZU, 1956–1961.
- BEZLAJ, France: *Etimološki slovar slovenskega jezika: Prva knjiga (A–J)*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976.
- BEZLAJ, France: *Etimološki slovar slovenskega jezika: Četrta knjiga (Š–Ž)*. Avtorji gesel F. Bezljaj, M. Snaj, M. Furlan, ur. M. Snaj in M. Furlan. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.
- BORYŚ, Wiesław: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2005.
- PINTAR, Luka: Črtice o krajnih imenih. Ljubljana: *Ljubljanski zvon*, 1912.
- PINTAR, Luka: Črtice o krajnih imenih. Ljubljana: *Ljubljanski zvon*, 1914.
- RAMOVŠ, Fran: *Historična gramatika slovenskega jezika II: Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924.
- SNOJ, Marko: *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*. Ljubljana: Modrijan, Založba ZRC, 2009.

Viri

- Franciscejski kataster, 1823 (<http://www.arhiv.gov.si/>).
- KOROPEC, Jože: Slovenski del Štajerske v davčnem seznamu glavarine leta 1527. *Časopis za narodopisje in zgodovino* 2: 216–277.
- KOS, Franc: *Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku: Knjiga V (1201–1246)*. Ljubljana: Leonova družba, 1928.
- KREMPL, Anton: *Dogodivšine štajerske zemle: Z' posebnim pogledom na Slovence*. Gradec: F. Ferstl, 1845.
- NAVRATIL, Ivan: Narodnostne razmere na spodnjem Štajerskem. *Kres: Poučen in znanstven list* 6(3), 1886: 276.
- PRAPROTNIK, Nada: Henrik Freyer in njegov seznam slovanskih rastlinskih imen (Verzeichniß flavischen Pflanzen-Namen) iz leta 1836. *Scopolia* 61, 2007: 1–99.
- SCHMUTZ, Carl: *Historisch Topographisches Lexikon von Steyermark: IV*. Gradec: Auf Kosten des Verfassers, 1823.
- SIMONIČ, Ivan: Kočevarji v luči krajevnih in ledinskih imen. *Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo* XVI, 1935: 61–81, 106–121.
- ŠUMAN, Josip idr.: Slovenski Štajer: Dežela in ljudstvo. I. Ljubljana: Slovenska Matica, 1868.
- SSKJ (Slovar slovenskega knjižnega jezika): Druga knjiga. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1975.
- TRPIN, Darinka in VREŠ, Branko: *Register flore Slovenije: Praprotnice in cvetnice*. Ljubljana: ZRC SAZU, 1995.

Ustna vira

- Sogovornik 1: akad. prof. dr. Zinka Zorko, po telefonu, 2011.
- Sogovornik 2: prof. dr. Bernard Rajh, po telefonu, 2011.

Seznam krajev

- k. o. – katastrska občina
nem. – nemški (-o)
o. – občina
polj. – poljski (-o)
psl. – praslovanski (-o)
rus. – ruski (-o)
zas. – zaselek